

Liedjes zonder woorden

Liedjes zonder woorden is de eerste puur instrumentale cd in de geschiedenis van Camerata Trajectina. Geen woord te bekennen, en dát voor een ensemble dat zich al bijna 50 jaar profileert als hoeder van de Nederlandse Liedcultuur!

Even een citaat uit onze biografie:

“De poëzie in de 16e en 17e eeuw werd veelal gemaakt op bekende melodieën en werd dus gezongen! Beroemde dichters als Hooft, Bredero en Cats maakten evengoed gebruik van deze manier van werken als eenvoudige soldaten en matrozen. Camerata Trajectina heeft een grote expertise opgebouwd in het terugvinden van melodieën bij deze teksten. Arrangementen worden gebaseerd op muziekwetenschappelijk onderzoek en stijlbewuste improvisaties.”

In een liedcultuur waar iedereen zelf zong of speelde voldeed een enkele wijsaanduiding bij de tekst. Iedereen hergebruikte de populairste deunen van eigen bodem en van de Europese markt om daar weer nieuwe teksten op te produceren.

En het zijn die melodieën die de grote gemene deler zijn van de vocale en instrumentale traditie. Dezelfde melodieën die door dichters en zangers werden voorzien van nieuwe woorden, werden door instrumentalisten bewerkt voor hun eigen instrument. Deze recycle-cultuur vond plaats in heel Europa; Nederland importeerde gretig invloeden uit alle contreien. Zo kan het dus gebeuren dat *Amarilli mia bella*, een hippe

Italiaanse melodie in de nieuwe monodische stijl, opduikt in blokfluitvariaties van Jacob van Eyck. *Susanne un jour* groeit gedurende de 16e eeuw uit tot een van de populairste Franse chansons en komt als intavolatie in luitmanuscripten, als variatiereeks in virginaalverzamelingen of als diminutie in talloze traktaten terecht en *Onder de linde groen*, een simpel Engels dansdeuntje, verleidt de beroemde Sweelinck tot de meest ingenieuze variaties.

De mooiste melodieën uit de Gouden Eeuw waren overal te horen. Ze klonken op het carillon en tijdens openbare orgelbespelingen in de kerk, ze werden vertolkt door stadspijpers en fluitspelers en er werd op gedanst bij bruiloften en partijen.

Jazz uit de Gouden Eeuw.

Onze werkwijze is enerzijds historisch en anderzijds ook verwant aan die van de huidige jazzmusici. Zoals tegenwoordig jazzmusici spreken over standards zoals bijvoorbeeld *Summertime* van George Gershwin en daar allemaal hun eigen versie van maken, gebeurde in vroeger tijden precies hetzelfde.

Wij spelen evergreens uit de 17e eeuw in eigen arrangementen en improvisaties. We recyclen in oude traditie op onze eigen manier beroemde melodieën, madrigalen, chansons en akkoordschema's. Stelt u zich een jukebox in 1634 voor. Welke hits staan er in de top 40? Werp uw florijn in en kies uit *Flow my tears*, *Amarilli mia bella*, *Greensleeves*, *Est-ce Mars* of *Onder de linde groen*.

1. Est-ce Mars

Onze openings-tune is gebaseerd op een *air de cour*, een Franse liedvorm die heel populair was aan het hof van Lodewijk XIII en XIV. Meestal zijn dit zeer verfijnde melodieën voor één stem begeleid door luit. Dat hier sprake is van het verschijnen van Mars, de oorlogsgod,

hoor je wel aan het strijdvaardige karakter. *Est-ce Mars* stond hoog op de hitlijsten in heel Europa en bekoorde ook Jan Pieterszoon Sweelinck. Hij maakte er virtueuze variaties over voor toetsen en wij bewerkten die op onze beurt weer voor onze bezetting.

2. Fantasia Amarilli

Arjen: *Amarilli mia Bella* is een lied dat telkens weer opduikt in het leven van een luitist. Al improviserend op de melodie ontdekte ik dat deze zich uitstekend leent voor een polyfone benadering. Op zijn minst opvallend, omdat dit lied symbool staat voor de ontwikkeling van de monodie: eenstemmige zang met begeleiding. Terwijl ik de melodie onder handen nam, studeerde ik veel op de luitstukken uit *Pratum Musicum* van Emanuel Adriaenssen. Zijn speelse preludes en fantasieën stonden model voor deze bewerking waarbij de melodische elementen van *Amarilli* omgevormd zijn tot fugatische secties.

3-7. Kakafonie

Een verzameling korte melodieën uit de *Oude en Nieuwe Hollandse Boerenliedjes en Contredansen*. In de *Boerenliedjes* zijn alle melodieën eenstemmig overgeleverd. Ze waren zeker niet alleen in zwang bij eenvoudige boeren, zoals de titel misschien doet vermoeden; het waren populaire wijsjes voor iedereen.

De bijna 1000 titels spreken in ieder geval tot de verbeelding en het was totaal niet moeilijk om met selectiecriteria 'poep en pies' een kleine suite samen te stellen.

8. Ballo del Granduca

Wederom variaties van meester Sweelinck, ditmaal over een beroemde Italiaanse melodie. De gezongen dans *O che nuovo miracolo* van Emilio de' Cavalieri was afkomstig uit de *Intermedii della Pellegrina*, in 1589 uitgevoerd ter gelegenheid van het huwelijk van Ferdinando I de' Medici en Christine de Lorraine. Onder de naam *Ballo del Granduca* werd deze melodie enorm populair in heel Europa.

9. Lachrimae Pavaen

Pavane Lachrimae werd geschreven door John Dowland als een 5-stemmige pavane voor gamba-consort. Maar hij schreef ook een versie als luitlied: *Flow my tears*.

In Nederland komen we de melodie onder andere tegen in *Der Fluyten Lust-hof* van Jacob van Eyck en wederom bij Sweelinck. De versie van Johann Schop in 't *Uitnemen Kabinet* voor viool en basso continuo stond model voor onze 'pavane met tuiten'.

10-14. Suite uit Valerius' Gedenck-clanck

Arjen: De liederen van Adriaen Valerius zijn verankerd in ons collectief geheugen. Met name de naoorlogse generatie leerde ze op school en zal de wijsjes in deze suite zeker herkennen. Valerius schreef de Nederlandse teksten, vaak zwaar op de hand en moralistisch, maar gebruikte melodieën uit het buitenland. Hij had een goede neus voor muzikale kwaliteit en daarom spelen wij deze melodieën liever dan dat wij zijn teksten beluisteren. Een goede reden om een instrumentale suite te creëren vol verrassingen.

Constance over *O Nederland let op u saeck!*: Ik stel mij voor hoe Adriaen Valerius vierhonderd jaar geleden een muzikale soiree bijwoonde ten huize van een leerling en bewonderaar van Meester Sweelinck. Het was een bont en vrolijk gezelschap dat zich rond de muselaar verzameld had; er waren Engelsen, die het instrument koppig een *virginal* bleven noemen, een drietal Duitsers, leerlingen en bewonderaars van grote organisten (die misschien nog maar net, of nog lang niet, geboren waren ten tijde van dit verhaal, maar wat doet het er toe?) en ook een harpist. Toccata's, pavanen en variaties vloeiden al even rijkelijk als de jenever en het bier, maar toen Valerius begreep dat de aanwezige harp een kruissnarige Spaanse was, een *arpa de dos ordenes*, hief hij een lied aan uit volle matriottistische - van vaderskant was hij immers Fransman - borst: *O Nederland, let op u saeck!* Voorvoelde hij soms het naderende einde van het Twaalfjarig Bestand? Gelukkig waren noch de harpist, noch de Duitse aanwezigen - die immers niet konden weten dat

het lied zo'n driehonderdtwintig jaar later tegen hun eigen nazaten gebruikt zou worden - gekrenkt of beledigd, integendeel. "That's a jolly good tune, innit?", schalde een van de Engelsen met dubbele tong; een goeie deun is een goeie deun, daarop moet gevarieerd én gedronken worden!

15. Daphne

Van oorsprong is dit lied een Engelse *broadside ballad*. Het verhaal van Daphne op de vlucht voor Apollo, voordat ze uiteindelijk in een laurierstruik verandert, wordt in een eindeloze reeks coupletten verteld. De melodie werd één van de tophits in Europa en kennen we bijvoorbeeld ook in een zetting als *consort song* met gamba's, klavecimbelvarianties van William Byrd of blokfluitvarianties van Jacob van Eyck. Onze zetting is oorspronkelijk ook voor toetsen, maar door ons weer bewerkt voor gamba en blokfluit.

16. Susanne un jour

Cassandra: Dit vijfstemmige *chanson* van Roland de Lassus stond hoog in de Top 40 van de 16e eeuw en heeft velen geïnspireerd tot het maken van intavolaties en varianties voor de meest uiteenlopende instrumenten. Voor mijn eigen gambasolo heb ik niet alleen de bovenstem versierd, maar uit alle vijf stemmen fragmenten gekozen om te omspelen en te verwerken tot een nieuwe compositie, een techniek die *alla bastarda* werd genoemd. Inspiratie voor ritmische motieven vond ik bij Diego Ortiz en Francesco Rognoni, en door alle registers van mijn instrument te gebruiken kwam ik tot een virtueuze compositie; een technische én artistieke uitdaging.

17. Questa dolce sirena

De beroemdste van de *Balletti a cinque voci* van Giovanni Giacomo Gastoldi. Deze Italiaanse melodie met falala-refrein circuleerde volop in Nederland. Pieter Cornelisz. Hooft schreef er zijn meest erotische lied op. Ook Jan Jansz. Starter gebruikte de melodie en Jacob van Eyck maakte er varianties over. Onze versie is een serie varianties voor blokfluit en gitaar.

18. Anchor che col partire

Constance: Sinds dit madrigaal in 1547 voor het eerst gepubliceerd werd, is het een favoriet van velen, mij inclusief. Bij het slotakkoord aangekomen wil ik meestal niets liever dan weer vooraan beginnen te spelen of zingen, & *così mill' e mille volt' il giorno...* De harp leent zich - net als alle andere instrumenten met een toereikende toonomvang - goed voor *alla bastarda* spel, maar in tegenstelling tot melodie-instrumenten laat zij toe dat de verschillende stemmen van het polyfone model niet slechts beurtelings, maar ook tegelijk gespeeld en gediminueerd worden, wat een heel andere textuur oplevert. Deze *bastarda*-versie van *Anchor...* is opgedragen aan Margreet van Duijsen (1975-2017), voor wie de harp waarop ik speel in 2007 oorspronkelijk werd gebouwd.

19-22. Suite Pannekoek

Muziek van Matthew Locke lijkt op het eerste gezicht een vreemde eend in de bijt op deze cd. Maar deze suite is afkomstig uit de bibliotheek van Anthonie Pannekoek, een Amsterdamse stadsspeelman. De werkzaamheden van de stadsspeellieden verschilden niet veel met die van onze huidige zzp'ers: hij speelde op concerten, bruiloften en partijen, componeerde en gaf les aan de elite. De herhalingen in de vier delen hebben we, naar goed Engels gebruik, zelf voorzien van *divisions* en daarmee past deze suite toch weer binnen de context van ons verhaal.

23. Gisterdag

Stadsbeiaardier Jacob van Eyck speelde zijn varianties over indertijd populaire melodieën op het Utrechtse Janskerkhof om de 'wandelende luyden' te vermaken met zijn blokfluit. Iedereen kende dat repertoire en beleefde veel plezier aan het luisteren naar zijn virtueuze omspelingen, door hemzelf 'brekingen' genoemd. *Gisterdag* is een experiment, een hedendaagse evergreen voorzien van varianties in 17e-eeuwse stijl, om de luisterervaring van 'gisteren' na te bootsen voor een luisteraar van

vandaag. Ken uw klassieken!

24. Passamezzo antico

Net als *la Folia*, *la Romanesca*, *passacaglia* of *chaconne* is de *passamezzo antico* een akkoordschema dat sinds de 16e eeuw veel musici geïnspireerd heeft tot improvisaties en composities. Uitgewerkte versies voor alle mogelijke bezettingen zijn te vinden in talloze collecties. In tegenstelling tot de *passamezzo moderno* klinkt deze *antico* ouderwets door de modale wending aan het begin.

25. Onder de linde groen

Onze laatste set Sweelinck-varianties. Ditmaal over een Engelse evergreen, een dansliedje dat ook voorkomt in John Playford's verzameling dansmelodieën onder de naam *All in a garden green*. Deze varianties hebben zelfs binnen Camerata al een lange geschiedenis. De eerste variant namen we op voor de LP *Bredero Amsteldammer* uit 1985!

26. Passamedley of Pasticcio antico

Welke van deze uitspraken is of zijn juist? (het antwoord staat op pagina 9)

- Al deze deunen staan in *The English Dancing Master* (een verzameling dansbeschrijvingen met bijbehorende melodieën, door John Playford voor het eerst uitgegeven in 1651).
- Al deze deunen beginnen met dezelfde harmonische progressie.
- Het woord 'medley' is zeker 400 jaar oud.

Saskia Coolen (tenzij anders vermeld)

- onjuist: *What shall we do with a drunken sailor?* staat er niet in, en de *Greensleeves* waar wij onze medley mee beginnen wijkt sterk af van die in de *Dancing Master*. De andere deunen komen er wel in voor en spelen wij min of meer onveranderd.
- juist, maar dat is niet het hele verhaal: deze progressie van vier akkoorden, bekend als *passamezzo antico*, is in deze melodieën weliswaar impliciet aanwezig (zij het niet altijd volgens hetzelfde ritme) maar het is niet de enige denkbare manier om ze te harmoniseren.
- juist: in de tweede helft van de 16e eeuw was het woord zeer gangbaar. Het komt onder andere voor in het *Fitzwilliam Virginal Book*, dat rond 1600 moet zijn ontstaan.

Het ensemble Camerata Trajectina ('Utrechts muziekgezelschap', opgericht 1974) heeft naam gemaakt met haar voortdurende pleidooi voor de Nederlandse muziek vanaf de Middeleeuwen tot en met de 17e eeuw. Programma's zijn veelal opgebouwd rond literaire of politieke en religieuze thema's en personen uit de Nederlandse geschiedenis. Camerata Trajectina werkte mee aan tal van Nationale Herdenkingen, vanaf de Unie van Utrecht (1979) tot aan Johannes Calvijn (2009). Een andere lijn is de samenhang tussen muziek en schilderkunst, onder meer over Jan Steen (1996, Rijksmuseum te Amsterdam), Frans Hals (2004, Frans Hals Museum in Haarlem) en Jeroen Bosch (2009, De Zeven Zonden van Jeroen Bosch met Gerrit Komrij). Speciale aandacht gaat uit naar Nederlands muziektheater uit de Gouden Eeuw, zoals de oudste Nederlandse opera Bacchus, Ceres & Venus van Johan Schenck (opgevoerd in het Oude Muziek Festival Utrecht 2006), Starters zingende klucht Lijsje Flepkous (2007) en de bijna-opera De Triomferende Min van Carolus Hacquart (2012). Camerata Trajectina gaf honderden concerten in Nederland (waaronder vele in het Festival Oude Muziek Utrecht) en Vlaanderen, in de meeste andere landen van Europa, in de Verenigde Staten en Canada, Mexico, het Midden-Oosten, Indonesië, Ghana, en Marokko. Het hele verhaal van Camerata Trajectina is geboekstaafd door Jolande van der Klis in Van Peeckelharing tot Pierlala. 40 jaar oude/nieuwe liedekens door Camerata Trajectina (2014). Inmiddels zijn meer dan 30 cd's verschenen, vrijwel allemaal op het label Globe. Te bestellen via www.camerata-trajectina.nl. De meeste kunnen tevens streaming worden beluisterd via de Nederlandse Liederenbank (www.liederenbank.nl).

The ensemble Camerata Trajectina ('Utrecht Musical Company'), established in 1974, has made its name through its continuing advocacy of Dutch music from the Middle Ages up through the 17th century. Programs are usually built around literary or political and religious themes and figures from Dutch history. Camerata Trajectina has participated in many national commemorations, from the Union of Utrecht (1979) to John Calvin (2009). Another of Camerata's themes is the connection between music and art, including Jan Steen (1996, Amsterdam Rijksmuseum), Frans Hals (2004, Frans Hals Museum in Haarlem) and Hieronymus Bosch (*De Zeven Zonden van Jeroen Bosch* or *The Seven Sins of Hieronymus Bosch*, 2009), with the poet Gerrit Komrij. Camerata Trajectina devotes special attention to Dutch musical theater from the Golden Age, such as the first Dutch opera *Bacchus, Ceres & Venus* by Johan Schenck (performed at the Utrecht Early Music Festival in 2006), Starter's sung farce *Lijsje Flepkous* (2007) and Hacquart's semi-opera *De Triomferende Min* ('The Triumphs of Love') (2012). Camerata Trajectina has given hundreds of concerts in the Netherlands (including many in the Utrecht Early Music Festival) and Flanders, in most of the other countries of Europe, in the United States and Canada, Mexico, the Middle East, Indonesia, Ghana, and Morocco. The history of the ensemble has been recorded in the jubilee book *Van Peeckelharing tot Pierlala. 40 jaar oude/nieuwe liedekens door Camerata Trajectina* by Jolande van der Klis (2014). Meanwhile Camerata has produced over 30 CDs, almost all on the Globe label. These can be ordered via www.camerata-trajectina.nl. Most of these can also be listened to via the streaming service of the Dutch Song Database (www.liederenbank.nl).

Songs without words

Songs Without Words is the first purely instrumental recording in the history of Camerata Trajectina. No words in sight, an odd phenomenon for an ensemble that has made its name as custodian of Dutch song culture!

Let us open with a quote from our biography: “Poetry in the 16th and 17th centuries was usually set to popular melodies and was, therefore, sung! This compositional approach was practiced by famous poets such as Hooft, Bredero and Cats as well as by uneducated soldiers and sailors. Camerata Trajectina has had years of expertise in researching the source melodies underlying these texts. Our arrangements are based on musicological research and historically appropriate improvisations.”

In a culture where just about everyone sang or played an instrument, the indication “*To the tune of...*” over the text told them which melody to use. Musicians reused the top hits, both Dutch and from elsewhere in Europe, as the blueprint upon which to set new texts.

These popular ditties were the greatest common denominator in the vocal and instrumental tradition. The same tunes used by poets and singers as the basis for new texts were also the sources for arrangements and variations created by instrumentalists. This culture of recycling was found all over Europe; the Netherlands eagerly imported tunes from all corners of the continent.

Thus can happen that *Amarilli mia bella*, a popular Italian tune in the new monodic style, turns up in variations for recorder by Jacob van Eyck. *Susanne un jour*, one of the most popular French chansons of the 16th century, is reincarnated as intabulations in lute manuscripts, sets of variations in virginal collections or as diminutions in countless treatises. *Onder de linde groen*, a simple English dance tune, entices Sweelinck into ingenious and virtuosic variations.

The most beautiful melodies of the Dutch Golden Age were omnipresent. They rang out on the carillon and sounded on the organ in church, they were whistled and blown by city pipers and flutists, and they were whirled and capered to at weddings and balls.

Jazz of the Golden Age.

Our approach is not only stylistically appropriate but also takes inspiration from the modern world. Jazz musicians interpret the great standards, such as *Summertime*, in their own recognizable style; this freedom of interpretation was exactly the same in centuries gone by.

We play classics of the 17th century in our own arrangements and improvisations, recycling famous melodies, madrigals, songs and harmonies. Imagine a jukebox from 1634; which hits are in the top 40? Throw in a sixpence and choose between *Flow my tears*, *Amarilli mia bella*, *Greensleeves*, *Est-ce Mars* or *Onder de linde groen*.

1. Est-ce Mars

Our opening tune is based on an *air de cour*, a French song form that was extremely popular in the courts of Louis XIII and XIV and in which refined melodies for solo voice were accompanied by the lute. But here, the bellicose character exhibited in *Est-ce Mars* portrays the appearance of Mars, the god of war. Jan Pieterszoon Sweelinck was charmed

by the melody, composing virtuosic keyboard variations which we, in turn, have arranged for our own instrumentation.

2. Fantasia Amarilli

Arjen: *Amarilli mia Bella* is a tune that continually rears its head in the life of a lutenist. While improvising on the melody, I discovered that it formed an outstanding basis for a polyphonic approach. Quite ironic, because *Amarilli* was the prototype for monody, a solo song with simple accompaniment. While working on my composition, I practiced the works for lute from *Pratum Musicum* by Emanuel Adriaenssen. His playful preludes and fantasies were the model for my arrangement, in which the melodic elements of *Amarilli* are transformed into fugal sections.

3-7. Kakafonie

A collection of short ditties from *Oude en Nieuwe Hollandse Boerenliedjes en Contredansen*. The title is misleading, as these unaccompanied tunes were certainly not limited to an audience of simple peasants, but were popular melodies known to all. The song titles are evocative, to say the least; it was no problem at all to compose a suite from the scatological numbers.

8. Ballo del Granduca

More variations by maestro Sweelinck, this time based on a famous Italian melody. The theatrical ballo *O che nuovo miracolo* by Emilio de' Cavalieri comes from the *Intermedii della Pellegrina*, composed in 1589 for the wedding of Ferdinando I de' Medici and Christine de Lorraine. The melody spread through Europe like wildfire under the title *Ballo del Granduca*.

9. Lachrimae Pavaen

Pavane Lachrimae was composed by John Dowland both as a 5-part pavane for viol consort as well as a lute song entitled *Flow My Tears*. The melody also appears in the Netherlands in *Der Fluyten Lust-hof* by Jacob van Eyck and, of course, in works by Sweelinck. The version by Johann Schop in *'t Uitnement Kabinet* for violin and basso continuo was the model for our "Waterworks Pavane."

10-14. Suite from Valerius' Gedenck-clanck

Arjen: The songs by Adriaen Valerius are imprinted on our collective memory; in particular, the post-war generation learned them at school and will undoubtedly recognize the tunes in this suite. Valerius wrote the Dutch lyrics, which were often heavy-handed and moralizing; but by setting them to foreign melodies, he ensured that the instrumental versions are more enjoyable than the vocal ones, making it easy to create an instrumental suite filled with surprises.

Constance on *O Nederland let op u saeck!*: I can just imagine, 400 years ago, Valerius going to a musical soiree at the home of a student and admirer of Maestro Sweelinck. A lively and energetic group was gathered around the harpsichord; there were the British, stubbornly calling the instrument virginal, three Germans, students and admirers of the great organists (who possibly had just, or perhaps not yet even been born at the time of this story, but does that matter?) and even a harpist. Toccatas, pavanés and variations flowed like wine, but when Valerius realized that the harp was of the Spanish cross-strung variety, *an arpa de dos órdenes*, he raised his voice in matriotic - he was, after all, French on his father's side - song: *O Nederland, let op u saeck!* Was this a premonition of the looming end of the Twelve-Year Truce? Fortunately, neither the harpist nor the Germans - who couldn't possibly have known that this same song would have been used in the resistance

against their progeny some three hundred and twenty years later - were offended. "That's a jolly good tune, innit?," slurred one of the Brits; sprightly ditties are made to be drunk to!

15. Daphne

Originally an English broadside ballad, this rendition of Daphne's attempted escape from Apollo before he turns her into a laurel tree is told in unending verses. The melody was one of the most popular hits in all of Europe and is found in viol consortsongs, harpsichord variations by William Byrd and recorder variations by Jacob van Eyck. Our source composition was originally composed for keyboard, but we have arranged it for recorder and viola da gamba.

16. Susanne un jour

Cassandra: This 5-part chanson by Orlando di Lasso was a Top 40 hit of the 16th century, providing inspiration for countless intabulations and variations, and serving as an ideal source for my variations for gamba. Rather than ornamenting just the upper line, I wrote divisions on fragments of all five parts, creating a virtuosic new solo line, a technique called *alla bastarda*. I used the works of Diego Ortiz and Francesco Rognoni for rhythmic inspiration and aimed to use the entire range of the instrument, resulting in a virtuosic composition that challenged me both technically and artistically!

17. Questa dolce sirena

The best-known dance from *Balletti a cinque voci* by Giovanni Giacomo Gastoldi, this Italian melody, complete with fa-la-la refrain, was a hit in the Netherlands. It provided a basis for Pieter Cornelisz. Hooft's most erotic lyrics, for songs by Jan Jansz. Starter, and virtuosic variations by Jacob van Eyck. Our own arrangement is a series of variations for recorder and guitar.

18. Anchor che col partire

Constance: Since its publication in 1547, this has been a favorite for many, including myself. When I reach the final chord, I want nothing more than to start again at the beginning, & *così mille e mille volt' il giorno...* The harp lends itself perfectly -- like many other instruments with a large tessitura -- to playing *alla bastarda*. Compared to melodic instruments, the harp allows the different polyphonic voices to be heard not only one after another, but also to be simultaneously ornamented and improvised upon, resulting in a completely different texture. This *alla bastarda* version is dedicated to Margreet van Duijsen (1975-2017), for whom this harp was originally made in 2007.

19-22. Suite Pannekoek

A suite by Matthew Locke would appear to be an odd choice for this CD, but these dances appeared in the library of Anthonie Pannekoek, a city musician in Amsterdam. The tasks of a city musician were not far removed from that of modern freelancers; he performed at concerts, weddings and parties, composed, and taught lessons to the elite. Adhering to the English tradition of *divisions*, we have ornamented the repeats of each dance movement so that the suite fits the context of this recording.

23. Gisterdag

Carillon player Jacob van Eyck performed his own variations on popular melodies in Utrecht's town square in order to amuse the citizens going about their daily routine. Everyone knew the repertoire and enjoyed his virtuosic flights of fancy, which he called "divisions," or "partitions." *Gisterdag* is an experiment, a contemporary classic adorned with 17th-century ornaments, uniting the styles of yesterday and the hits of today. Know your classics!

24. Passamezzo antico

Just like *la Folia*, *la Romanesca*, *passacaglia* or *chaconne*, *the passamezzo antico* is a chord progression that has inspired musicians since the 16th century. Improvisations and compositions for all imaginable constellations can be found in countless collections. Unlike its cousin the *passamezzo moderno*, this *antico* version is given an old-fashioned twist by its modal opening.

25. Onder de linde groen

Our last set of Sweelinck variations, this time on an English classic found in John Playford's dance collection and entitled *All in a garden green*.
Camerata Trajectina has a long history with these variations; we recorded our first version on the LP *Bredero Amsteldammer*, way back in 1985!

26. Passamedley of Pasticcio antico

Pop quiz: True or False? (answer on page 21)

- All of these tunes are found in *The English Dancing Master*, a collection of dances published by John Playford in 1651
- All of these melodies begin with the same harmonic progression
- The word "medley" is at least 400 years old.

- a. False. *What shall we do with a drunken sailor?* is not in the collection, and our version of *Greensleeves* is very different from the one found in *The Dancing Master*. The other tunes in the medley are indeed found in the collection and we play them more or less unaltered.
- b. True, but that's not the whole story. This progression of four chords (*passamezzo antico*) is implicit in all these tunes, albeit with altered rhythms, but this is not the only harmonization possible.
- c. True. The word *medley* was very common in the second half of the 16th century. It is even found in the *Fitzwilliam Virginal Book*, believed to have been published around 1600.

ANSWERS

LIEDJES ZONDER WOORDEN *Songs Without Words*

1. Est-ce Mars (Jan Pietersz. Sweelinck, 1562-1621) CT 2019	4:42	17. Questa dolce sirena (Giovanni Giacomo Gastoldi, 1550-1622) AV & SC 2020	4:03
2. Fantasia Amarilli (Guilio Caccini, 1551-1618) AV 2020	1:56	18. Anchor che col partire (Cipriano de Rore, 1515-1565) CA 2020	3:40
<i>Kakafonie (from Oude en Nieuwe Hollandse Boerenlietjes en Contredansen, 1700-1716) CT 2020</i>		<i>Suite Pannekoek (Matthew Locke, 1621-1677) CT 2020</i>	
3. De Stront Moolen	1:05	19. Pavan	3:00
4. Isabelle heeft in t hemdt gepist	1:48	20. Ayre	1:01
5. De Stinkpot Menuet	1:01	21. Corant	1:26
6. Francijntje heeft een poep gelost	0:39	22. Saraband	0:33
7. Johannatje heeft in bedt gekakt	0:57	23. Gisterdag (John Lennon/Paul McCartney) SC 2013	2:40
8. Ballo del Granduca (Jan Pietersz. Sweelinck) CT 2019	5:12	24. Passamezzo antico (anonymous, 16th/17th century) CT 2020	5:00
9. Lachrimae Pavaen (John Dowland, 1563-1626) SC & CA 2020	4:53	25. Onder de linde groen (Jan Pietersz. Sweelinck) CT 2017	5:36
<i>Suite from Valerius' Gedenck-clanck (1627)</i>		26. Passamedley or Pasticcio antico (trad. English) CT 2020	5:40
10. Neemt my inder hand (Adriaen Valerius, ca. 1575-1625) CT 2020	1:58	Greensleeves - The Goddesses or The Oak and the Ash - Parson's Farewell - Stingo or The Oil of Barley - What shall we do with a drunken sailor? - Bobbin John	
11. Merck toch hoe sterck (tune: Thomas Campion, 1567-1620) SC 2020	1:26	World premiere recordings, except for *	
12. O mensch! denct dat ghy toch syt sterf'lyck (tune: La Vignonne) CL 2020	2:21	Saskia Coolen, recorder and viola da gamba (SC)	
13. Heere! keere van ons af (tune: John Dowland) AV 2020	2:02	Constance Allanic, harp and viola da gamba (CA)	
14. O Nederland! let op u saeck (tune: 's Nachts doen een blauw gestarde) CA 2020	4:17	Cassandra Luckhardt, viola da gamba (CL)	
15. Daphne* (trad. English, from Camphuysen ms. 17th century) SC & CL 2020	4:23	Arjen Verhage, lute, guitar and cittern (AV)	
16. Susanne un jour (Roland de Lassus, 1532-1594) CL 2019	4:53		

